Karl
MARKS

KAPİTAL

SİYASİ İQTİSADIN TƏNQİDİ

I KİTAB

KAPİTAL İSTEHSALI PROSESİ

Kitab Klubu
BAKI 2016

Karl Marks
KAPİTAL. Siyasi iqtisadın tənqidi
I kitab - Kapital istehsalı prosesi

KitabKlubu.org, 2016, 656 səh.

Tərcüməçilər: M.Ağamirov, A.Gülməmmədov, S.Məlikov, C.Cabbarov
Redaktorlar: M.Mustafayev, İ.Əliyev
Transliterasiya korrektoru: Dürdanə Ramazanlı, Rauf Həmidov
Ön söz: Rafiq Məmmədli

Alman filosofu, siyasətçisi, marksizm nəzəriyyəsinin banisi, Karl Marks bütün həyat işi hesab etdiyi «Kapital» əsərində kapitalizmin bütün əsas iqtisadi kateqoriyalarının təhlilini vermiş və bununla da dünya istehsal tarixində misli görünməmiş kəşf etmişdir. Əsərin birinci cildində bilavasitə kapital istehsalı prosesini, ikinci cilddə tədavül prosesini, üçüncü cilddə bütövlükdə götürülmək şərtilə kapitalist istehsalı prosesini öyrənmişdir.

«Kapital» - müasir kapitalizm cəmiyyətinin iqtisadi quruluşunu, yəni kapitalist istehsal üsulunun anatomiyasını öyrədən bir kitabdır.

Əsərin əsası sayılan birinci cildini Sizə təqdim edirik.

© AZƏRNƏŞR, 1969
© Kitab Klubu MMC, 2016

Kitabı əldə etmək üçün:

Zəka Kitab Evi: (012) 599-01-54, (050) 519-04-54
KitabKlubu.org: (012) 489-84-69, (050) 404-91-13

Das Kapital.

Kritik der politischen Oekonomie.

Von

Karl Marx.

Erster Band.

Buch I: Der Produktionsprocess des Kapitals.

Hamburg
Verlag von Otto Meissner.
1867.
New-York: L. W. Schmidt, 24 Barclay-Street.

Unudulmaz dostum

Vilhelm Volfa

ithaf olunur

Ən böyük mütəfəkkirin ən böyük əsəri haqqında

Marks XIX–XX əsrlərdə dünya tarixinə ən çox təsir edən şəxsiyyətdir.
Jacques Attali

Hələ sağ ikən Marksın ideyalarını bir sıra müəlliflər dahiyanə adlandırır, bəziləri isə bir o qədər şiddətlə tənqid edirdilər. «Kapital» (tam adı – **«Kapital. Siyasi iqtisadın tənqidi»**; alm. Das Kapital. Kritik der politischen Ökonomie) (I cild – «Kapital istehsalı prosesi») ilk dəfə işıq üzü görməsindən (1867) demək olar ki, 150 il keçməsinə baxmayaraq Marksın ideyaları nəinki köhnəlib, aktuallığını itirib yaddan çıxdı, əksinə onun opponentlərinin əks arqumentləri getdikcə tükənməyə başladı. Artıq bu gün qətiyyətlə söyləmək olar ki, Marksın əsas ideyaları tarixi inkişafın son mərhələlərini dəf edərək müasir dövrün aparıcı ideologiyalarından birinə, bəlkə də birincisinə çevrildi.

«BBC»nin 1999-cu ildə keçirdiyi İnternet sorğusuna görə Marks ikinci minilliyin ən dahi mütəfəkkiri seçilib. ABŞ-ın ən iri kitabxanası olan «Konqres kitabxanası»nın kataloq göstəricilərinə görə isə Marks ona həsr olunmuş elmi əsərlərin sayına görə dünyada liderdir. Elə bu meyara görə də Marks tarixdə ən çox öyrənilən 100 şəxsiyyətin başında durur.

«Kapital» Marksın siyasi iqtisad üzrə baş əsəridir. Əsərdə **dialektik-materializm yanaşması** ilə kapitalizm təsərrüfatı başdan ayağa kritik analiz olunub.

«Kapital» – iqtisadiyyat elminin klassik əsəri kimi **dəyərin əmək nəzəriyyəsi** mövqeyindən yazılıb. Bir sözlə ifadə etmək olarsa Marks iqtisadi kateqoriya olan dəyərə – **əmtəə (kapital) istehsalında ictimai zəruri əhəmiyyət daşıyan əmək** baxımından yeni tərif verib.

«Kapital» tarixi bir missiya yerinə yetirərək **klassik siyasi iqtisad** elmini (neoklassik siyasi iqtisadla səhv salmayın) başa çatdırıb.

«Kapital»ı XX əsrdə dünyada gedən qlobal tarixi proseslərə ən çox təsir edən əsər hesab etmək olar.

«Kapital»ın qızıl xətti ondan ibarətdir ki, **tarix insan əməyi nəticəsində yaranıb**. Bütün tarix boyu bir qrup insan (burjuaziya), istehsal vasitələrinə sahib çıxaraq bundan məhrum olan əməkçiləri (proletariat və ya fəhlələri) aşağı sosial sinif nümayəndələri kimi işlədərək müxtəlif məhsullar istehsal edib. Marksa görə istismar edilən qrupla (2-cilər) onları istismar edənlər (1-cilər) arasında daim müxtəlif miqyaslı mübarizə (konflikt) olub.

Əsərdə ən çox söhbəti gedən **izafi dəyər** anlayışı əslində Marks tərəfindən kəşf olunmayıb, ondan qabaq **Adam Smith** və **David Ricardo** bu kateqoriyaya diqqət yetirib, hətta onun **haqqı ödənilməyən əmək** olduğunu iddia etmişlər, başqa heç bir şey... Marks isə izafi dəyərin tərifini vermək üçün əvvəlcə dəyər anlayışını analiz etmiş, izafi dəyərin haqqı ödənilməyən əmək deyil, **mənimsənilən işçi qüvvəsi** olduğunu sübut etmişdi. İzafi dəyərin izahını verərkən müəllif pul və əmtəə kateqoriyalarını da elə tam araşdırmışdır ki, sonradan həmin nəzəriyyələri hətta Marksın opponentləri də qəbul etmişlər.

Kitab Klubu

MÜNDƏRİCAT

ÖN SÖZ 5
BİRİNCİ KİTAB 7
KAPİTAL İSTEHSALI PROSESİ 7

Birinci bölmə. ƏMTƏƏ BƏ PUL 7

Birinci fəsil. ƏMTƏƏ 7
1. Əmtəənin iki amili: istehlak dəyəri və dəyər kəmiyyəti 7
2. Əmtəələrdə olan əməyin ikili xarakteri 12
3. Dəyər forması, yaxud mübadilə dəyəri 18
4. Əmtəə fetişizmi və onun sirri 38

İkinci fəsil. MÜBADİLƏ PROSESİ 49
Üçüncü fəsil. PUL, YAXUD ƏMTƏƏ TƏDAVÜLÜ 57
1. Dəyərlərin ölçüsü 57
2. Tədavul vasitəsi 65
3. Pul 87

İkinci bölmə. PULUN KAPİTALA ÇEVRİLMƏSİ 100
Dördüncü fəsil. PULUN KAPİTALA ÇEVRİLMƏSİ 100
1. Kapitalın ümumi formulası 100
2. Ümumi formulanın ziddiyyətləri 107
3. İş qüvvəsinin alınması və satılması 117

Üçüncü bölmə. MÜTLƏQ İZAFİ DƏYƏR İSTEHSALI 126
Beşinçi fəsil. ƏMƏK PROSESİ VƏ DƏYƏRİN ARTMASI PROSESİ 126
1. Əmək prosesi 126
2. Dəyərin artması prosesi 133

Altıncı fəsil. SABİT KAPİTAL BƏ DƏYİŞƏN KAPİTAL 145
Yeddinci fəsil. İZAFİ DƏYƏR NORMASI 156
1. İş qüvvəsinin istismar dərəcəsi 156
2. Məhsulun NİSBİ hissələrində məhsulun dəyərinin ifadəsi 163
3. Seniorun* "axırıncı saatı" 166
4. İzafi məhsul 170

Səkkizinci fəsil. İŞ GÜNÜ 172
1. İş gününün hədləri 172
2. Hədsiz İZAFİ əmək hərisliyi. Fabrikçi və boyar 176
3. İngiltərədə istismara qanunla hədd qoyulmayan sənaye sahələri 183
4. Gündüz və gecə əməyi. Növbə sistemi 194
5. Normal iş günü uğrunda mübarizə. İş gününün uzadılması haqqında XIV əsrin ortalarından XVII əsrin axırınadək verilən icbari qanunlar ... 201

6. Normal iş günü uğrunda mübarizə. Qanun vermək yolu ilə iş gününə icbari hədd qoyulması....216
7. Normal iş günü uğrunda mübarizə. İngiltərə fabrik qanunlarının başqa ölkələrə təsiri....230
Doqquzuncu fəsil. İZAFİ DƏYƏRİN NORMASI VƏ KÜTLƏSİ....235

Dördüncü bölmə. NİSBİ İZAFİ DƏYƏR İSTEHSALI....243
Onuncu fəsil. NİSBİ İZAFİ DƏYƏR ANLAYIŞI....243
On birinci fəsil. KOOPERASIYA....251
On ikinci fəsil. ƏMƏK BÖLGÜSÜ VƏ MANUFAKTURA....263
1. Manufakturanın iki mənşəyi....263
2. Hissə fəhləsi və onun işlətdiyi alət....265
3. Manufakturanın iki əsas forması: heterogen manufakturası və üzvi manufaktura....268
4. Manufaktura daxilində əmək bölgüsü və cəmiyyət daxilində əmək bölgüsü....276
5. Manufakturanın kapitalist xarakteri....283
On üçüncü fəsil. MAŞINLAR DƏ İRİ SƏNAYE....291
1. Maşınların inkişafı....291
2. Maşınların dəyərinin məhsula keçməsi....304
3. Maşınlı istehsalın fəhləyə ilk təsirləri....311
4. Fabrik....332
5. Fəhlələr ilə maşın arasında mübarizə....339
6. Maşınların sıxışdırıb işdən çıxartdığı fəhlələrin işlə təmin olunması nəzəriyyəsi....348
7. Maşınlı istehsalın inkişafı ilə əlaqədar olaraq fəhlələrin itələnməsi və cəzb olunması. Pambıq parça sənayesində böhranlar....357
8. İri sənayenin manufakturanı, sənəti və ev əməyini inqilabiləşdirməsi....367
9. Fabrik qanunları (səhiyyə mühafizəsi və tərbiyə haqqındakı qərarlar) Bu qanunların bütün İngiltərəyə şamil edilməsi (Mədən sənayesi)....386
10. İri sənaye və əkinçilik....407
Beşinci bölmə. MÜTLƏQ VƏ NİSBİ İZAFİ DƏYƏR İSTEHSALI....410
On dördüncü fəsil. MÜTLƏQ VƏ NİSBİ İZAFİ DƏYƏR....410
On beşinki fəsil. İŞ QÜVVƏSI QİYMƏTNNİN VƏ İZAFİ DƏYƏRİN KƏMİYYƏTİNDƏ DƏYİŞİKLİK....420
I. İş gününün kəmiyyəti və əməyin intensivliyi sabitdir (məlumdur), əməyin məhsuldar qüvvəsi dəyişilir....421
II. İş günü və əməyin məhsuldar qüvvəsi sabitdir, əməyin intensivliyi dəyişilir....424
III. Əməyin məhsuldar qüvvəsi və intensivliyi sabitdir,iş günü dəyişilir425
IV. Əməyin müddəti, məhsuldar qüvvəsi və intensivliyinin eyni zamanda dəyişilməsi....427
On altıncı fəsil. İZAFİ DƏYƏR NORMASININ MÜXTƏLİF FORMULALARI....430

Altıncı bölmə. ƏMƏK HAQQI 434
On yeddinci fəsil. İŞ QÜVVƏSİNİN LƏY RİNİN BƏ BUNA MÜTABİQ OLARAQ QİYMƏTİNİN ƏMƏK HAQQINA ÇEVRİLMƏSİ 434
On səkkizinci fəsil. VAXTAMUZD ƏMƏK HAQQI 441
On doqquzuncu fəsil. DƏNƏMUZD ƏMƏK HAQQI 449
İyirminci fəsil. ƏMƏK HAQQLARI ARASINDAKI MİLLİ FƏRQLƏR 457

Yeddinci bölmə. KAPİTAL YIĞIMI PROSESİ 462
İyirmi birinci fəsil. SADƏ TƏKRAR İSTEHSAL 464
İyirmi ikinci fəsil. İZAFİ DƏYƏRİN KAPİTALA ÇEVRİLMƏSİ 476
1. Geniş miqyasda kapitalist istehsal prosesi. Əmtəə istehsalındakı mülkiyyət qanunlarının kapitalist mənimsəməsi qanunlarına çevrilməsi 476
2. Siyasi iqtisadın geniş miqyasda təkrar istehsalı səhv anlaması 484
3. İzafi dəyərin kapitala və gəlirə ayrılması. İmtina nəzəriyyəsi 487
4. Yığımın miqdarın izafi dəyərin kapitala və gəlirə ayrıldığı proporsiyadan asılı olmayaraq müəyyən edən şərait. İş qüvvəsinin istismar olunması dərəcəsi. Əməyin məhsuldar qüvvəsi. Tətbiq olunan kapital ilə istehlak olunan kapital arasındakı fərqin artması. Avans edilmiş kapitalın kəmiyyəti 494
5. Fəhlə fondu adlanan fond 503
İyirmi üçüncü fəsil. KAPİTALİST YIĞIMININ ÜMUMİ QANUNU 506
1. Kapitalın quruluşu dəyişmədiyi halda, yığım artdıqca iş qüvvəsinə tələbin artması 506
2. Yığım və onunla yanaşi gedən təmərküzləşmənin gedişində kapitalin dəyişən hissəsinin nisbi əskilməsi 514
3. Nisbi artıq əhalinin və ya sənaye ehtiyat ordusunun getdikcə artiq istehsal olunması 520
4. Nisbi əhali artıqlığının müxtəlif formalarda mövcud olması. Kapitalist yığımının ümumi qanunu 530
5. Kapitalist yiğımının ümumi qanununun təsviri 536
İyirmi dördüncü fəsil. İBTİDAİ YIĞIM DEYİLƏN ŞEY 598
1. İbtidai yığımın sirri 598
2. İngiltərədə kənd əhalisinin torpaqdan məhrum edilməsi 601
3. Mülkiyyətdən məhrum edilənlərə qarşı XV əsrin axırlarından etibarən qanlı qanunvericilik. Əmək haqqını azaltmaq məqsədi ilə verilən qanunlar 615
4. Kapitalist fermerlərinin mənşəyi 622
5. Əkinçilikdən inqilabın sənayeyə əks təsiri. Sənaye kapitalı üçün daxili bazar yaranması 625
6. Sənaye kapitalistinin mənşəyi 628
7. Kapitalist yığımının tarixi meyli 638
İyirmi beşinci fəsil. MÜASİR MÜSTƏMLƏKƏÇILIK NƏZƏRİYYƏSİ 642

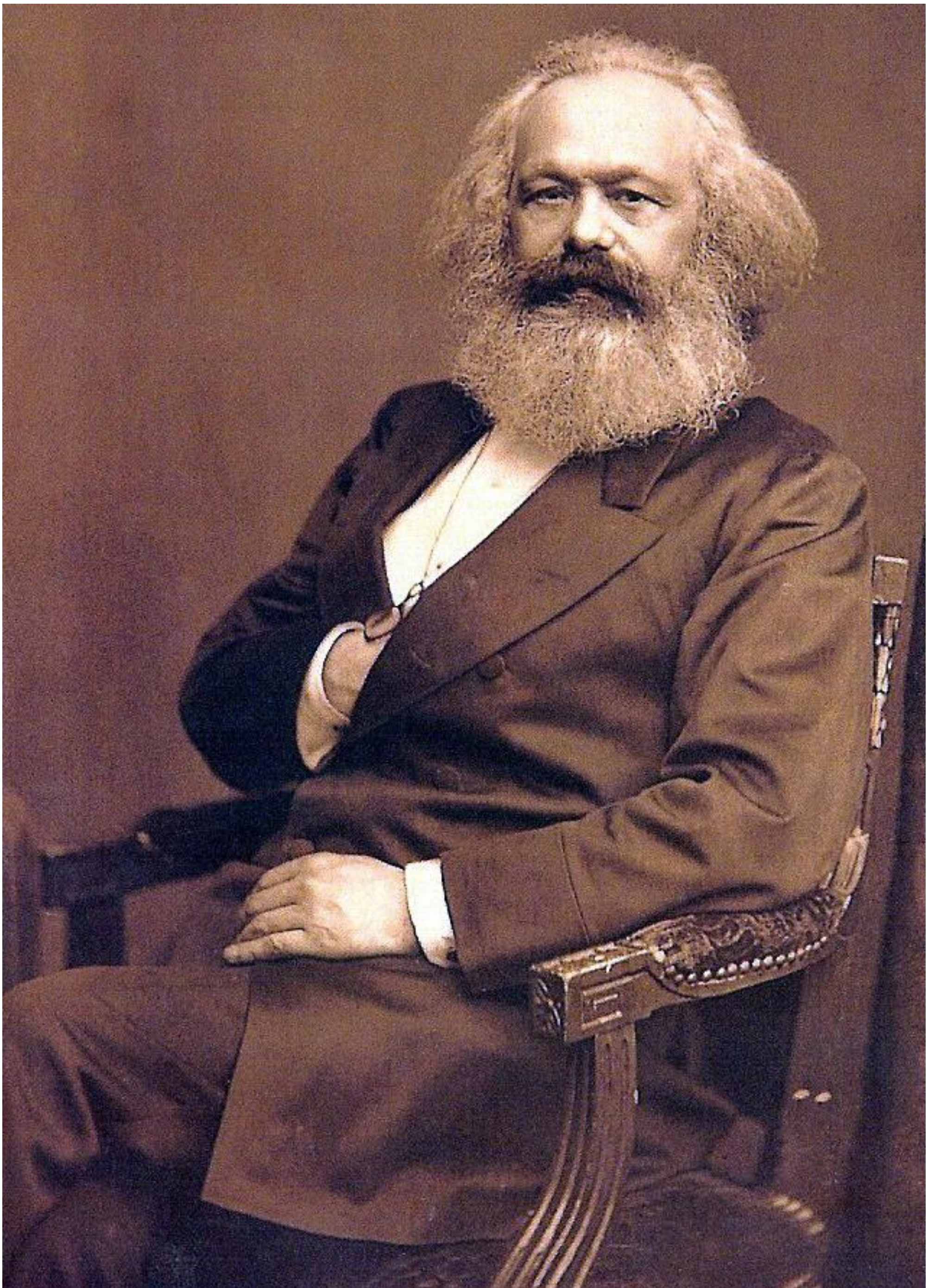

Karl Marksın «Kapital» əsəri haqqında ən səmimi sitatlar

İqtisadiyyat üzrə Nobel mükafatı laureatı
Vasili Leontev *(1938):*
Əgər kimsə mənfəət, əməkhaqqı və ya kapitalist müəssisəsinin nə demək olduğunu öyrənmək istəsə – ona nə müasir dövrün bir düjün iqtisadiyyat kitabı, nə Amerikanın onlarla siyahıyaalınma üzrə hesabatları, və hətta Torsteyn Veblen-in əsərləri lazım deyil, ona «Kapital» əsəri kifayətdir.

ABŞ prezidenti
Franklin Ruzvelt*:*
Biz bu ağıllı əsəri heç bir kommunistə verməməliyik!

Rusiya Statistika komitəsi sədri
Vladimir Sokolin*:*
Statistikada gərək adamın təcrübəsi olsun, çox şeyi bilsin. ÜDM-i hesablamaq üçün isə gərək «Kapital»ı əzbərdən biləsən.

Almaniya maliyyə naziri
Per Steinbrück *(2008):*
Gərək boynumuza alaq ki, Marksın nəzəriyyəsinin müəyyən hissəsi heç də pis deyil.

«Kapital»ın əlyazması daxil edilmiş (2013)
«Dünya mirası» layihəsi *(UNESCO):*
«Kommunist partiyasının manifesti» və «Kapital» əsərləri 19-cu əsrin ən vacib 2 əsəridir ki, bu günə qədər də təsiri qalıb.

***

2008-ci ilin payızında dünyada baş verən növbəti iqtisadi böhrandan sonra bütün Almaniya üzrə «Kapital»ın satışı 3 dəfə artıb.

Karl MARKS
Kapital

Yığılmağa verilib: 16.03.2016
Çapa imzalanıb: 30.06.2016
Formatı 70x100 1/16,
Fiziki çap vərəqi 41
Tiraj 100

Bakı, Azərbaycan.

Qiyməti: 14.00 AZN